

КІНО НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ — вид кінематографа, в основі якого — вивчення, аналіз явищ природи та людського суспільства, відтворення процесів пізнання світу, що характеризують сучасну науку і техніку. Наук.-популяр. фільм нерідко звертається до сфери наук. гіпотез, психології наук. творчості. У 1960–70-і рр. К. н.-п. широко послуговувалося матеріалом, який дозволяв відтворити процес наук. пізнання як драматичний, такий, що викликав глибоке глядацьке зацікавлення. В Україні наук.-тех. пропаганда набула популярності у 1920-і рр. Для цього використовували спеціально обладнані агітац. поїзди, пароплави, трамваї (див. [Агітпоїзд](#), [Агітфільм](#)). Наук., тех., сан.-пропагандист., культ.-осв. стрічки нерідко об'єднували визначенням «культурфільм». Доступності стрічок сприяло залучення мультиплікац. прийомів, засобів мальованого фільму. З часом усе активніше до створення культурфільмів залучалися вчені різних галузей. До роботи над ними зверталися і реж. ігрового кіно [Г. Грічер-Черіковер](#), [П. Долина](#), [А. Кордюм](#), [О. Швачко](#) та ін. Під час 2-ї світової війни осн. увагу приділяли створенню кінокартин оборон. тематики (студія «Київтехфільм», нині [Кінотека України Національна](#)). У серед. 1960-х рр. відбувся розквіт наук.-популяр. кінематографа. Зріс освітній, інтелектуал. рівень масового глядача, у сфері наук. знань посилювався інтерес до гуманітар. проблематики, зокрема резервів люд. психіки. Почалося системне продукування текстів, які задовольняли потреби публіки, її інтерес до проблем, пов'язаних із прогресом людства і окремої людини, стимулювали утворення нових смислів, семіотич. комплексів і гуманітар. філософії. Значному розвитку наук.-популяр. кінематографа в Україні сприяв реж. [Ф. Соболев](#), у творчості якого переважали три зміст. плани: розкриття форм і способів передання інформації («Мова тварин», 1967, «Чи думають тварини?», 1970), механізми її витворення і засвоєння при залученні прихованих можливостей люд. організму («Сім кроків за горизонт», 1968, «Держайте, ви талановиті!», 1979, «Коли зникають бар'єри», 1980), форми збереження і відтворення пам'яті або механізми функціонування культури («Біля джерел людства», 1976). Серед стрічок, які змінили звичні уявлення про роль і місце кіно у формуванні філософії культури, виробленні орієнтирів сусп. розвитку — «Індійські йоги. Хто вони?» (1970), «В. М. Глушков, кібернетик» (1980; обидві — реж. А. Серебренников), «Микола Амосов» (1971, реж. Т. Золосов), «Наближення до істини» (1972),

«Наступ на рак» (1974; обидві — реж. В. Підпалій), «Порянина на льоду» (1982), «Зірка Вавилова» (1984; обидві — реж. А. Борсюк), «Контакти» (1976), «Дев'ять років з екстрасенсами» (1989; обидві — реж. В. Олендер). 1993 вітчизн. реж. знято 144-серій. фільм «Невідома Україна. Нариси нашої історії», створ. цикли кінокартин на теми історії укр. кіно, культури, виготовлені на студіях «Контакт», «Кінематографіст» (обидві — Київ), низці телевізій. каналів. Це цикли «Обрані часом» (1996–2007, 54 фільми, студія «Контакт»), «Червоний ренесанс» (2004, студія РІА «ЯНКО»), «Непрощені» (студія «Контакт», телеканал «Студія "1+1"»; обидва — реж. В. Шкурін, О. Фролов, 6 серій), «Собор на крові» (реж. І. Кобрин, 10 серій, телекомпанія «Телекон», телеканал «Студія "1+1"»; обидва — 2007) та ін.; серіали «Війна. Український рахунок» (2002, реж. С. Буковський, 9 серій, телеканал «Студія "1+1"»), «Гра долі» (2005–10, реж. В. Вітер, В. Образ, О. Туранський, 79 серій, телестудія «ВІАТЕЛ»). З'явилися істор.-пізнавал. стрічки (кінотрилогія «Я камінь з Божої праці», 1996–2000, реж. А. Микульський, «Загадка Норильського повстання», 2006, реж. М. Ткачук), наук.-пізнавал. кінокартини про Голодомор («Живі», 2008, реж. С. Буковський). Укр. тематиці присвятили наук.-популярні фільми Є. Любач («Важке братерство», 1998) і Є. Гоффман («Україна. Становлення нації», 2008). Попри кризу неігрового кіно поч. 1900-х рр., загалом інтерес масового глядача до пізнавал. фільмів гарантує наук.-популяр. стрічкам можливості для розвитку та залучення необхід. фінанс.-матеріал. забезпечення.

Рекомендована література

1. Історія українського радянського кіно: В 3-х т. Т. 1. 1917–1930. 1986;
2. Т. 2. 1931–1945. 1987;
3. Тримбач С. Від просвіти до культурфілософії // Нац. кінотека України – «Київнаукфільм». 1957–2001. Анотов. каталог фільмів. 2002. Вип. 1;
4. Марченко С. М. Історико-пізнавальне кіно як феномен незалежної України. На матеріалі серіалу «Невідома Україна» та інших науково-пізнавальних кіноінтерпретацій історії // Укр. кіно від 1960-х до сьогодні. Проблема виживання. 2010 (усі – Київ).

[С. В. Тримбач](#)

Бібліографічний опис:

Кіно науково-популярне / С. В. Тримбач // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-6928>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).